

מוביליות חברתית-כלכלית

מוביליות חברתית כלכלית בישראל וסקירה של תוכניות לאומיות של בריטניה, דנמרק, קנדה ונורבגיה

ד"ר אריאל לוי, מנכ"ל
יואב בוקעי, משנה למנכ"ל
דניאל קרני, מוביל תחום דאטה

ג'וינט ישראל אשלים | יחד בעשייה חברתית למען ילדים, נוער וצעירים במצבי סיכון

© 2021, ג'וינט אשלים

מבוא

הגדרה של מוביליות ומבנה המסמך

[נתוני ה-OECD](#) מ-2018 מראים כי ישנה פסימיות בקרב האזרחים ביחס להזדמנויות השונות העומדות בפניהם למוביליות חברתית-כלכלית. חלק גדול מהם חש כי להונם וליתרונותיהם של הוריהם השפעה חזקה מדי על תוצאות החיים העתידיים שלהם. במקביל לכך, ניכר כי במרבית מדינות ה-OECD, הולכת וגוברת הדאגה מפני תהליך הקיטוב החברתי על רקע הפער הסוציו אקונומי והמגמה זו מלווה בחששות מהתמודדות עם תסריטי הירידה בסולמות החברתיים.

מניתוח תוצאות הסקרים שנערכו במדינות ה-OECD עולה כי תחושות אלו מתעררות על רקע אי השוויון שנוסק בשנים האחרונות גם בארצות אשר חוו צמיחה מואצת. כיום, יותר מבעבר, רווחת ההבנה כי מעבר לכלכלה, תעסוקה והשכלה, נתיבי המוביליות עוברים גם בעולמות התוכן של בריאות, דיגיטציה ולכידות חברתית.

מוביליות חברתית כלכלית היא תזוזה או תנועה על סולמות תחומי החיים החברתיים-כלכליים בעולם משתנה. לתפיסתנו בג'וינט-אשלים, תחומי חיים אלה כוללים חינוך והשכלה, כלכלה ורווחה, בריאות, השתתפות במרחב דיגיטלי ומעורבות חברתית ושייכות.

בתוך כך, **מוביליות גבוהה** (*High Social Mobility*) היא תזוזה רבה למעלה ולמטה ללא תלות במאפייני רקע שעלולים לפגוע בתזוזה, כגון: מצב סוציו אקונומי, מקום מגורים, מגדר, שיוך אתני ועוד.

לעומת זאת, **מוביליות נמוכה** (*Low Social Mobility*) היא מצב שבו התזוזה הזו מועטה מדי או לא קיימת כלל. המוביליות הנמוכה מתאפיינת בתופעות של "רצפה דביקה" ו-"תקרה דביקה" אשר מתבטאות בכך שדור הילדים דומה מאוד לדור ההורים. במציאות כזו, להעברה הבין דורית של הון ונסיבות חיים משקל רב בסיכויי התזוזה על פני הסולמות השונים.

מוביליות כלפי מעלה (*Upward Social Mobility*) – שיפור בריבוד החברתי.

מוביליות כלפי מטה (*Downward Social Mobility*) – הרעה בריבוד החברתי.

מוביליות בין דורית (*Intergenerational Social Mobility*) – עליות או ירידות בסולמות חברתיים-הכלכליים בין הורים לילדיהם.

מוביליות תוך דורית (*Intragenerational Social Mobility*) – מידה בה משתנים המיקומים בסולמות חברתיים-כלכליים של אדם או קבוצת אוכלוסייה במהלך תקופת חייהם.

מטרת המסמך הזה היא להציג תמונת מצב של המוביליות החברתית כלכלית בישראל באופן משווה ולסקור מספר תכניות אסטרטגיות של מדינות בעולם לקידום מוביליות חברתית כלכלית.

החלק הראשון עוסק בתיאור מתומצת של תמונת המצב בישראל כולל ההתייחסות לממצאי הדו"ח של הפורום הבין לאומי לכלכלה שהתפרסם בשנה שעברה.

בחלק השני מובאות סקירות קצרות של תכניות ממשלתיות לקידום מוביליות חברתית-כלכלית בבריטניה, דנמרק, קנדה ונורבגיה.

קידום מוביליות חברתית בישראל

רקע ותמונת מצב עדכנית

במשך שנים רבות, נחשבה ישראל לחברה הניחנת ברמה גבוהה של מוביליות. מיקומה הטוב של ישראל בהקשר הזה נבע בעיקר מהיותה מדינה צעירה וחברת מהגרים, והוא תוקף בנתונים רבים הן בהיבט הבין דורי (מצבם של הילדים שהשתפר ביחס למצבם של הוריהם) והן בהיבט התוך דורי, בזכות מגמות העלייה המתמדת ברמת החיים, בכל תחומי החיים.

ואולם, בשני העשורים האחרונים אנו עדים להיפוך איטי של המגמה ולשינוי הכיוון הכללי ביחס להיותה של ישראל כמדינה בעלת מוביליות חברתית גבוהה. מגמה זו איננה ייחודית לישראל, והיא משותפת לעוד מדינות מפותחות רבות.

עקומת גטסבי (ר' תרשים) היא תיאור ויזואלי לקשר שמתקיים בין אי שוויון ומוביליות בין דורית בהכנסה. העקומה מראה כי ככל שאי השוויון בהכנסה בחברה גבוה יותר, כך רמת המוביליות הבין דורית בהכנסה נמוכה יותר¹.

בתרשים, ניתן לזהות שישראל חרגה מקו הרגרסיה. נראה כי בישראל מתקיים מצב מורכב וייחודי שבו רמת המוביליות נשארת גבוהה יחסית, על אף שערכי אי השוויון בהכנסה גבוהים. הסיבה לכך נעוצה ככל הנראה בעובדה שתוצאות המדידה הבין דורית מתייחסות לדור של ילדי מהגרים, במיוחד עולי ברה"מ לשעבר².

את תוצאות המדידה של מוביליות בין דורית עבור ילדים, בני נוער וצעירים כיום, נוכל לדעת בעוד מספר שנים קדימה בלבד. מסיבה זו, ההנחה הרווחת היא שמיקומה של ישראל על העקומה צפוי להשתנות בצורה

משמעותית לרעה במדידה הבאה מכיוון שבעשורים האחרונים חלו בחברה הישראלית מספר תמורות חברתיות וכלכליות שהשפיעו רבות על מסלולי המוביליות בקרב קבוצות אוכלוסייה שונות.

אי לכך, ועל מנת להסביר את הממצאים הייחודיים של מדינת ישראל, יש לאמץ עדשה רגישת אוכלוסייה ומעמד סוציו-אקונומיים בכל הקשור למדידה של מוביליות.

על פי נתוני האוצר משנת 2016, סיכויי הילדים להורים מהרבעון הנמוך להגיע לרבעון הגבוה עומד על 22% עבור הילדים יהודים שהוריהם ילידי הארץ. בחברה הערבית, אותם סיכויי המוביליות יורדים בחצי ל-11%, עבור ילדים יוצאי אתיופיה הם נאמדים על כ-10% ובחברה החרדית הם צונחים ל-6%. מבט על מערכת החינוך יראה כי הסיכוי של תלמיד דובר ערבית להתקשות בכל תחומי האוריינות גם יחד (חשבון, מדעים, קריאה) גדול פי ארבעה מהסיכוי של תלמיד דובר עברית. כמו כן, הסיכוי של תלמיד המגיע מרקע סוציו אקונומי חזק לקבל תעודת בגרות איכותית גבוה פי חמישה מהסיכוי של תלמיד המגיע מרקע מוחלש.

אי שוויון זה בהזדמנויות, מתבטא גם בפערים בין המרכז לפריפריה אשר מתקיימים בתחומי חיים נוספים: לפי משרד הבריאות, תוחלת החיים בחברה הערבית נמוכה מהממוצע הארצי ב-3 שנים³; שיעור פטירת התינוקות לאלף נפש בחברה הבדואית בדרום גדול פי 5 כמעט משל האוכלוסייה היהודית בדרום, ופי 3 בהשוואה לממוצע בחברה הערבית;

¹ שני צירים/וקטורים המאפשרים את החישוב בגרף, הם הממד ג'יני (היה בעליה מתמדת עד שנת 2011. עד 2017 היה במגמת ירידה ובשנים האחרונות התייצב ערך הממד על אזורים של 0.350), והמדד IGE המתאר את הגמישות הבין דורית בהכנסה (בין אבות לבנים). מדד ה-IGE מראה בעצם עד כמה הכנסתו של ההורה מנבאה את גובה ההכנסה העתידית של ילדו. ככל שהערכים של הממד מתקרבים ל-1, כך יש פחות מוביליות בין דורית בהכנסה.

² מוביליות בין דורית בשכר בישראל – השוואה בינלאומית ובין קבוצות אוכלוסייה, אלוני וקריל, משרד האוצר, 2017

³ תוחלת החיים בלידה הינו אחד הממדים שבהם ישראל ניצבת בחוד החנית בקרב מדינות הערב.

המוסד לביטוח הלאומי מצביע על כך ש-**57,3%** מהילדים בחברה החרדית גדלים במשפחות הנמצאות מתחת לקו העוני; ובתחום הדיגיטל, נתונים של מרכז טאוב חושפים כי **41%** ממשקי הבית בחברה החרדית, ו-**23%** משקי בית בחברה הערבית הם ללא מחשב וללא אינטרנט, בהשוואה ל-**2%** בלבד בחברה היהודית (ללא חרדים).

מנתוני הלמ"ס עולה כי הכנסה חודשית ממוצעת ברשויות מקומיות חזקות (אשכול סוציו אקונומי 10-5) גבוהה בממוצע ב-**3,800 ₪** מההכנסה החודשית של תושבים ברשויות מקומיות מוחלשות (אשכול סוציו אקונומי 4-1). לפי אותו המקור, נתון משלים שמסביר חלק גדול מהפער בהכנסה הוא העובדה שברשויות מקומיות מוחלשות, **46.3%** מהתושבים משתכרים בשכר מינימום או פחות. זאת, בהשוואה ל-**30.9%** מהתושבים ברשויות מקומיות חזקות.

בינואר 2020, פרסם הפורום הכלכלי הבין לאומי [דוח מפורט סביב סוגיית המוביליות החברתית-כלכלית](#) בראיה הגלובלית. על מנת לענות על הדרישה להערכת מצבם הנוכחי של מסלולי המוביליות החברתית מסביב לעולם, מחברי הדו"ח פיתחו מדד על למוביליות המורכב מ-**51** אינדיקטורים ומדדי משנה שתכליתם לסייע לתכנון עתיד הכלכלה והחברה בכלל, ובפרט, לקידום שינוי מערכתי בשלושה תחומים להם השפעה מכרעת על קידום מוביליות: *צמיחה ותחרותיות*; *השכלה*, *כישורים ועבודה*; ו*שוויון והשתתפות*. מתוך **82** מדינות שזכו לסקירה, **ישראל מדורגת במקום ה-33**, עם ציון משוקלל של 68.1 (מתוך 100).

הטבלה הבאה מציגה את מיקומה היחסי של ישראל בזירות בהן משתקפת מוביליות חברתית כלכלית. ההשוואה הבאה הנה ביחס למספר מדיניות שקידמו תוכניות לאומיות להתמודדות עם מוביליות חברתית כלכלית.

עשרה עמודי התווך לקידום מוביליות חברתית-כלכלית: השוואה של מדדי על מרכזיים – ישראל, בריטניה, דנמרק, קנדה ונורבגיה

מסודות מכלילים	רשת ביטחון	תנאי העסקה	שכר הוגן	הדמניות תעסוקה	נגישות לטכנולוגיה	למידה לאורך חיים	איכות החינוך והוגנות	נגישות לחינוך	בריאות	
56	55	63	56	80	83	61	74	66	86	 ניקוד כולל: 68.1
50/82	46/82	28/82	31/82	13/82	23/82	30/82	36/82	43/82	26/82	מיקום משוקלל: 33/82
74	79	63	53	82	89	66	69	83	86	 ניקוד כולל: 74.0
23/82	12/82	30/82	36/82	9/82	13/82	20/82	44/82	10/82	27/82	מיקום משוקלל: 21/82
86	90	83	81	82	75	94	86	85	90	 ניקוד כולל: 85.0
8/82	1/82	2/82	3/82	6/82	8/82	1/82	2/82	5/82	14/82	מיקום משוקלל: 1/82
85	72	65	63	74	85	69	82	78	88	 ניקוד כולל: 76.0
11/82	20/82	25/82	22/82	33/82	19/82	13/82	10/82	18/82	22/82	מיקום משוקלל: 14/82
87	82	79	77	84	90	74	85	87	91	 ניקוד כולל: 84.0
6/82	9/82	6/82	6/82	2/82	7/82	9/82	5/82	2/82	11/82	מיקום משוקלל: 2/82

Source: The Global Social Mobility Report 2020 – Equality, Opportunity and a New Economic Imperative, WEF, January, 2020.

המועצה הלאומית לקידום מוביליות חברתית בבריטניה

The Social Mobility Commission (SMC) monitors progress towards improving social mobility in the UK

בשנת 2011, פרסם משרד ראש הממשלה הבריטי [מסמך אסטרטגי](#) בנושא קידום מוביליות חברתית, תחת הכותרת "פותחים דלתות, מסירים חסמים". המסמך חובר על רקע נתונים מדאיגים שהצביעו על קיומה של משוואה חברתית בממלכה, שבמסגרתה ניתן לנבא בדיוק רב יחסית את סיכויי הצלחתו של הפרט, בהתאם למשתני הרקע שלו: הבית שהוא נולד בו, השכונה שבה הוא גדל או משלח היד של הוריו. התוצאה הישירה של המציאות הזו, היא פער בהזדמנויות בין האזרחים ורמת מוביליות בין דורית נמוכה. להלן כמה מהנתונים שהמסמך ציין:

- הסיכוי לילד מרקע סוציו-אקונומי נמוך להגיע לרבעון העליון של ההכנסה ולהישאר בו לאורך זמן, הינו כ-11% בלבד;
- רק 25% מהצעירים הבאים מהמעמד הסוציו-אקונומי נמוך, משתלבים במשרות מקצועיות ובתפקידי ניהול;
- רק 20% מהתלמידים מרקע סוציו-אקונומי נמוך מקבלים תעודת בגרות איכותית, לעומת 75% בקרב תלמידים מרקע סוציו-אקונומי גבוה.

לצד תיאור מצב קיים וברור מושגי מעולם המוביליות חברתית, המסמך האסטרטגי מ-2011 בישר על יישום ארבעה צעדים אופרטיביים אשר עומדים בלבה של המדיניות הבריטית לקידום מוביליות עד עצם היום הזה. ראשית, נקבעו יעדי מוביליות לאומיים ארוכי טווח והם הוטמעו בתוכניות העבודה המשרדיות, ביחד עם שבעה מגה-אינדיקטורים לניבוי מוביליות ולמידת ההצלחה וההתקדמות בסולם המוביליות: משקל לידה נמוך, התפתחות תקינה של הילד, מוכנות ללמידה, הזדמנויות ונגישות לתעסוקה וחינוך בגילאי 18-24, השתתפות בלימודי המשך, לימודים אקדמיים, מוביליות חברתית כלכלית בבגרות (עמודים 70-71 במסמך האסטרטגי). כמו כן, הוחלט על הקמתה של [המועצה הלאומית לקידום מוביליות](#) ככתובת לתכלול סוגיית קידום המוביליות במדינה. לבסוף, נבנה לו"ז רב שנתי לביצוע, עם אבני דרך מוגדרים בתהליך ועם אחריות מיניסטריליות ברורות.

עוגנים מרכזיים במודל המוביליות הבריטי

קידום מוביליות על מחזור החיים (social mobility across the life cycle) – תפיסה הדוגלת בהשקעה ובהתערבות ייחודיות בשלבי החיים השונים הממוקמים על הרצף מגיל הינקות ועד לבגרות הצעירה. עבור כל שלב ברצף, הוגדרו אסטרטגיית הפעולה ותוצאות מנבאות לצמצום פערים וקידום מוביליות (ר' תרשים).

אקוסיסטם הוגן כמנוע למוביליות (fairness) – תפיסה הרואה בעולם המשתנה ובשוק החופשי הגלובלי הזדמנות ערכית וכלכלית לייצר אפשרויות חדשות לשגשוג אזרחים.

סט מדדים לאומיים – אשר נבחרו על רקע ארבעה קריטריונים מרכזיים: יכולת אינדיקציה וניבוי גבוהה (מוביליות), מיקוד בצמצום פערים (בין קבוצות אוכלוסייה), יתרון למדדים קיימים (חיסכון במשאבים ויעול תהליכי מדידה ודיווח) ומידת רלוונטיות לאנשי המקצוע והציבור הרחב (מדדים נהירים ופשוטים להבנה).

הקמתה של המועצה הלאומית לקידום מוביליות חברתית בבריטניה

בהמשך להמלצה מ-2011, הוקמה המועצה הלאומית לקידום מוביליות אשר קיבלה את מעמדה הסטטוטורי מהפרלמנט הבריטי ב-2016 (*welfare reform and work act*). עד לא מזמן היא תפקדה כסוכנות ממשלתית עצמאית הממומנת ע"י משרד החינוך. במרץ 2021, היא הועברה למשרד ראש הממשלה. המועצה אמונה על **מעקב וניטור** אחר נתוני המוביליות בממלכה, עידוד **מחקר**, **ייעוץ** לגופים בממשלה ו**העלאת מודעות** לנושא המוביליות. מדי שנה, מפרסמת

המועצה [דוח מצב](#) על סטטוס המוביליות החברתית במדינה (*state of the nation*), הכולל בין היתר גם דאטה עדכני ביחס [לאינדקס המוביליות הלאומי](#) וכן, דירוג של רשויות מקומיות ואזורים.

תמונת המצב העדכנית

בשנים האחרונות ישנה ביקורת ציבורית על קצב ההתקדמות של התכנית לקידום מוביליות בבריטניה. חלק מהביקורת מתייחסת להרחבת הפערים בחברה בתחומים מסוימים, אך עיקרה מדבר על יכולת הנשיאה של הממסד לממש את יעדי התכנית (רק 23% מהיעדים תורגמו לכדי צעדים אופרטיביים ע"י המשרדים).

על פי [דוח של המועצה](#) עצמה, המתייחס לביצועים של הממשלה בתחום קידום המוביליות בין השנים 2013-2020, קיימות אינדיקציות ברורות לכך שסיכוי הילדים ממעמד סוציו-אקונומי נמוך/בפריפריה הגיאוגרפית להצליח בחיים בכלל ובלימודים בפרט, נמצא במגמת עלייה.

יחד עם זאת, הדוח סימן גם סוגיות שלגביהן עדיין מתקיימים פערים משמעותיים בין הפריפריה והמרכז:

(א) עוני ילדים;

(ב) הישגים לימודיים;

(ג) הכשרה מקצועית ותעסוקה איכותית;

(ד) תוחלת חיים בעשירון התחתון של נשים בפריפריה.

לאור משבר הקורונה שפקד את הממלכה, ישנו חשש ריאלי של הגורמים המקצועיים שחלק מהפערים האלה יאמיר וכי ההתקדמות בחלק מיעדי התכנית תיעצר.

כמה דברים מעניינים שכדאי לדעת

- **אופי התכנית** – מכוונת לצמצום פערים וקידום מוביליות, ונוגעת לכלל הקבוצות באוכלוסייה (*universal*);
- **תפקיד השלטון המקומי** – רשויות מקומיות כלבנת היסוד. מערך הדאטה מסייע לאפיין בעיות והזדמנויות מקומיות;
- **הזירה האזורית** – כזירת התערבות משמעותית לצמצום פערים ואיגום ידע, שירותים ומשאבים (*regional clustering*);
- **שת"פ** (בין משרדי) – בשל מאפייניו הריכוזיים של המשטר, המודל נותן יתרון מובהק לשיתופי פעולה בין משרדיים.

תכנית ממשלתית לקידום מוביליות חברתית בדנמרק

Denmark's 10 Goals for Social Mobility – 'Because Everyone can'

יעדים לקידום מוביליות חברתית

בשנת 2016, יצאה הממשלה הדנית עם [תכנית עבודה לאומית רב שנתית](#), שכללה 10 יעדים לחיזוק המוביליות במדינה. התכנית נוצרה על רקע רצון הממשלה לייצר הזדמנות שווה והוגנת לכל אזרח להיכלל במעגלי ההשכלה ותעסוקה. בהתאם לכך, היעדים מאושכלים סביב שתי מטרות על, כאשר אחת שייכת לעולם התוכן של הכלה והשנייה שייכת לתחום המניעה. שתי המטרות הן:

- (1) יותר אנשים המשולבים בשוק התעסוקה (more people in the labor force);
- (2) פחות אנשים הנמצאים בשוליי החברה (fewer marginalized people).

יעדים לקידום מוביליות חברתית

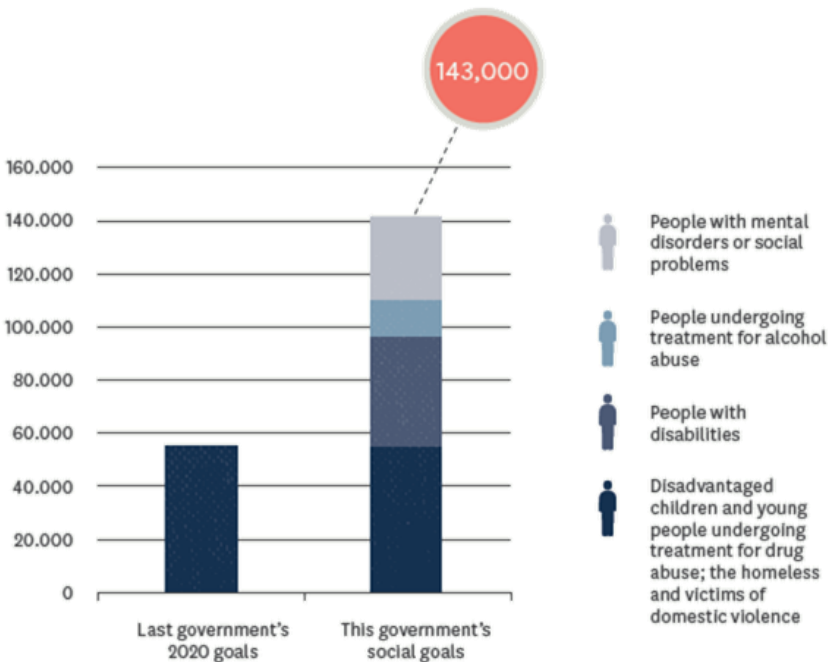
הקריטריונים המרכזיים לבחירת עשרת היעדים (ר' תרשים):

רלוונטיות – ביחס לאוכלוסיות היעד המודרות ולגבי סוכנויות הממשלתיות האמונות על הטיפול בהן ועל פיתוח השירותים למענן;

פריסה רחבה של מענים והיקף התופעה הבלתי רצויה – היעדים נועדו לשרת 143,000 אזרחי המדינה (כ-2.5% מכלל אוכלוסיית המדינה), ומנחים של מוביליות והעברה בין דורית משפיעים על הרבה יותר (הדורות הבאים);

יכולת מדידה והשפעה – היעדים נבעו בהתאם לתחומי מיקוד וסביב סוגיות מקצועיות שלגביהם מתקיימים מסדי נתונים מהימנים שאשר נאספים באופן שוטף (כולל כאלה עם מספיק עומק היסטורי).

המשרד המוביל, האמון על יישום ומעקב אחר יעדי התכנית, הוא [משרד לשירותים החברתיים-כלכליים והפנים](#). מדי שנה, מוציא המשרד [דו"ח סטטוס](#) מפורט על מצב התכנית, כולל מעקב אחר התקדמות במדדים ואינדיקטורים שהממשלה הגדירה ב-2016.

למעשה, הדו"ח מציג שורה של צעדי מדיניות שדנמרק מיישמת בהמשך להמלצות שהוגשו לה של על ידי הפרלמנט של האיחוד האירופי. דיווח על התקדמות בעשרת יעדי המוביליות הוא חלק מהדוח, תחת הכותרת של הכללה חברתית – *social inclusion* (בדו"ח האחרון, הנתונים הרלוונטיים נמצאים בפרק 4, בעמ' 42).

יעד מס'	היעד המרכזי של התכנית	נתון מרכזי בבסיס לקביעת היעד	כיוון השינוי
1	העלאת רמת האוריינות ומיומנויות קריאה וחשבון בקרב ילדים (6-15) המוכרים לרווחה	פער של 28% בציונים בין הילדים בסיכון ומקביליהם בחברה הכללית	N/A
2	הגדלת שיעור צעירים (18-21) עם תעודת בגרות או בלימודי השכלה על תיכוניים בקרב מטופלי הרווחה	48% מהצעירים המוכרים לרווחה לא מסיימים תיכון, בהשוואה ל-84% בקרב הצעירים באוכלוסייה הכללית	-4%
3	הגדלת מס' המשתלבים במסגרות התעסוקה והשכלה בקרב מטופלי הרווחה עם מגבלה פיזית או קוגניטיבית	רק 9% מהאנשים המטופלים ע"י הרווחה בגין מוגבלות פיזית או קוגניטיבית נמצאים במסגרת תעסוקה/השכלה	N/A
4	הגדלת מס' אנשים עם מוגבלות נפשית או עם קשיים חברתיים הנמצאים במסגרות תעסוקה והשכלה	רק 7% מהאנשים עם מוגבלות נפשית או עם קשיים חברתיים נמצאים במסגרת תעסוקה/השכלה	N/A
5	הגדלת מס' המשתלבים במסגרות השכלה ותעסוקה בקרב נפגעי האלימות במשפחה	אין מידע כרגע. חלק מהאסטרטגיה כולל פיתוח תהליכי ניטור, מדידה והערכה ארוכי טווח	N/A
6	הפחתת שיעור בעלי התיק הפילי מקרב נערים ונערות בסיכון (15-17)	9% מהנערים והנערות בסיכון הם בעלי תיק פלילי, לעומת 2% מהנערים והנערות בגילם בחברה הכללית	-2%
7	הפחתת מס' דרי הרחוב	בין 2009-2015 נרשמה עליה של 23% במס' דרי רחוב, בעיקר בקרב הצעירים בני 18-24	+8%
8	הגדלת מס' המטופלים המצליחים להיגמל/להפחית את השימוש בסם	60% מכלל מקבלי הטיפול בהתמכרות אינם נגמלים או מפחיתים שימוש בסם	+1%
9	הגדלת מס' המטופלים המצליחים להיגמל/להפחית את השימוש באלכוהול	63% מכלל מקבלי הטיפול בהתמכרות אינם נגמלים או מפחיתים שימוש באלכוהול	+1%
10	הגברת מעורבות של מובטלים בפעילות התנדבותית	רק 26% מהמובטלים שאינם לומדים משתתפים בפעילות התנדבותית, בהשוואה ל-48% בקרב העובדים	+4%

על פי הנתונים בדוח האחרון (2019), בשנתיים האחרונות יש התקדמות ביעדים 6,8,9 ו-10. לגבי היעדים 2,7, נמשכת המגמה השלילית.

תמונת המצב העדכנית

חשוב לציין כי מזה שנים, דנמרק נחשבת למדינה המובילה בעולם מבחינת רמת המוביליות החברתית של תושביה. בדוח של הפורום הכלכלי הבינלאומי (2020), דנמרק מקבלת ציון גבוה באינדקס המוביליות המשוקלל (85,2) והיא ממוקמת במקום הראשון מבין 82 מדינות. בין הנתונים החברתיים-כלכליים של דנמרק התומכים בהצבתה כמדינה המובילה בתחום המוביליות, ניתן למצוא:

- ערכים גבוהים במדדים המצביעים על מערכת **חינוך איכותית** (מיומנויות, אוריינות, נשירה) מיקום ב-WEF 5/82;
- ערכים המצביעים על **רשת ביטחון חברתית** (הוצאה ציבורית על שירותי רווחה, קצבאות) מיקום ב-WEF 1/82;
- ערכים המצביעים על **שוק התעסוקה איכותי והוגן** (אבטלה נמוכה, פרויקט גבוה, הכשרה מקצועית) מיקום ב-WEF 4/82;
- ערכים המצביעים על רמת **נגישות גבוהה לטכנולוגיה** (שימוש באינטרנט, איכות התשתיות) מיקום ב-WEF 1/82;
- ערכים גבוהים המצביעים על **חוסן מוסדות השלטון** (אמון ביכולת הנשיאה, מוסדות מכליליים) מיקום ב-WEF 7/82.

דברים שכדאי לדעת

- **אופי התכנית** – מכוונת לשימור המוביליות הגבוהה, ומתמקדת באוכלוסיות במצבי סיכון והדרה (*targeted*);
- **תפקיד השלטון המקומי** – בכל הרשויות פועלות וועדות ייעודיות המסייעות ליישום התכנית ברמה הלוקלית;
- **עבודה עם נתונים** – המשרד המוביל אחראי גם על הלמ"ס הדני. מרכיבי ניטור והנגשת הדאטה הינם מרכזיים בתכנית;
- **שת"פ** (בין מגדרי) – נציגים של ארגוני החברה האזרחית השתתפו בקביעת היעדים והם מעורבים במעקב;

לצד תכניות לאומיות בנושא בבריטניה ובדנמרק, ישנן שתי מדינות נוספות שעוסקות בסוגית המוביליות וצמצום פערים – אם כי עיסוקן בסוגיית המוביליות הינו באופן עקיף ולא ישיר (קנדה ונורבגיה).

אסטרטגיה לאומית להכלה חברתית וצמצום העוני

Opportunity for all

שם התכנית: הזדמנות שווה לכולם

- זיהוי דרכים חדשות לטיפול בעוני ואי שוויון;
- חקיקה לאומית לצמצום העוני ופערים חברתיים;
- פיתוח יוזמות בין מגזריות חדשות להתמודדות עם סוגיית העוני.

מרכיבי התכנית: חיים בכבוד, הזדמנות והכלה, חוסן וביטחון

- מתן מענה לצרכים בסיסיים (דיור בטיחותי ובר השגה, מזון בריא וביטוח רפואי);
- סיוע להצטרף למעמד ביניים, קידום השתתפות ושוויון הזדמנות (חינוך, תעסוקה, מניעת אפליה מגדרית, נגישות, גיוון);
- תמיכה במעמד הביניים, תמיכה בביטחון וחוסן כלכלי (שכר, פנסיה, תרופות ושירותי רפואה).

כתובת בממשלה: המועצה הלאומית לייעוץ בנושא העוני

- תהליכי שיתוף הציבור
- המלצות מדיניות
- חיבור והגשת דו"ח שנתי

מדדים לניבוי ההצלחה: ירידה במס' אזרחים החיים מתחת לקו העוני

- חיים בכבוד: אי ביטחון תזונתי, צרכים רפואיים ללא מענה, צרכי דיור ללא מענה, עוני עמוק;
- הזדמנות והכלה: אוריינות שפתית ומתמטית, מעורבות של נוער, הכנסה נמוכה;
- חוסן וביטחון: שכר שעתי חציוני, כניסה ויציאה מעוני, פער העוני הממוצע, חוסן הנכסים.

אסטרטגיה לצמצום מספר הילדים החיים בעוני

Children living in poverty: Government Strategy

מהות התכנית: שתי מטרות על שמחברות בין עולמות הכלכלה, החברה והבריאות

- מטרה (א): מניעת העברה בין דורית של עוני;
- מטרה (ב): הפחתת השלכות שליליות של העוני על חיי הילדים.

מרכיבי התכנית: שבעה נושאים לקידום מטרות העל

- תמיכה במשפחות של ילדים ובני נוער במצבי סיכון;
- חיזוק המסלול החינוכי מגיל הינקות ועד לבגרות צעירה;
- השתתפות והכלה: תרבות, ספורט ופנאי;
- שירותי בריאות איכותיים לילדים, בני נוער וצעירים;
- נגישות להזדמנויות לתעסוקה איכותית עבור צעירים והורים;
- השקעה במחקר, סטטיסטיקה ועבודה עם נתונים;
- חלוקת אחריות ושיתוף בידע/מידע (המגזר הציבורי, רשויות מקומיות, חברה אזרחית).

כתובת בממשלה: תכנית בין משרדית

- המשרד המוביל: משרד הילדים, שוויון חברתי והכלה חברתית;
- משרדים שותפים: משרד הבריאות, משרד העבודה והרווחה, משרד החינוך, משרד הפנים והמודרניזציה, משרד התרבות

רשימת מקורות והמלצות להמשך הלמידה

- [UK Social Mobility Commission](#) ;
- [A Broken Social Elevator? How to promote Social Mobility](#), OECD
- [The Global Social Mobility Report 2020](#), WEF
- [Opportunity Insights](#), Reviving The American Dream
- [הקפיצה החברתית: מתווה למוביליות חברתית](#), קרן רש"י, 2019;
- [דוח מצב המדינה: חברה, כלכלה ומדינה 2020](#), מרכז טאוב, 2020;
- [צליל אלוני, זאב קריל, מוביליות בין דורית בשכר בישראל: השוואה בין לאומית ובין קבוצות אוכלוסייה](#), אגף כלכלן ראשי, משרד האוצר, 2017;
- [קבוצת חשיבה: פערים ואי שוויון בלמידה מקוונת](#), לשכת המדען הראשי, משרד החינוך, 2020;
- [רמת החיים, העוני והאי-ווין בהכנסות 2018-2019 והאומדן ל-2020](#), המוסד לביטוח הלאומי, 2020;
- [אי שוויון בבריאות וההתמודדות עמו](#), מינהלת תכנון אסטרטגי וכלכלי, משרד הבריאות, 2020;
- [קובץ רשויות מקומיות 2018](#), למ"ס, 2020.